

УДК: 342.95

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ У СУЧАСНІЙ ПАРАДИГМІ ПРАВОВОГО ПІЗНАННЯ ЯК ЗАСАДА ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Юрій ЛАВРЕНЮК,
кандидат юридичних наук,
докторант Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена розкриттю методологічного підходу до дослідження адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України з урахуванням сучасної парадигми праворозуміння, особливостей предмету дослідження, що передбачають його міждисциплінарний характер. Обґрунтовано, що дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України (не тільки як категорії об'єктивної правової реальності, але й як напряму пізнання) передбачає використання комплексного методологічного підходу, оптимальне сумісне застосування методологічної бази суміжних галузей суспільної науки (філософія, філософія права, соціологія тощо), але – з урахуванням єдності адміністративно-правової мети призначення такого забезпечення у гуманітарному контексті як такої, що зумовлює методологічну єдність наукового пізнання.

***Ключові слова:** методологія, плюралізм, сучасна парадигма правового пізнання, економічні інтереси держави, адміністративно-правове дослідження.*

METHODOLOGICAL PLURALISM IN THE CURRENT PARADIGM OF LEGAL KNOWLEDGE AS A BASIS FOR THE INVESTIGATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPLY OF ECONOMIC INTERESTS OF UKRAINE

Yurij LAVRENYUK,
Candidate of Law Sciences,
Doctoral Student of National University «Odesa Law Academy»

The article is devoted to the disclosure of the methodological approach to the study of the administrative and legal support of the economic interests of Ukraine, taking into account the modern paradigm of law, features of the subject of study, which provide for its interdisciplinary nature. It is substantiated that the study of the essence of administrative and legal support of the economic interests of Ukraine (not only as a category of objective legal reality, but also as a direction of cognition) involves the use of a complex methodological approach, optimal compatible application of the methodological base of related branches of social science (philosophy, philosophy of law, sociology, etc.), but given the unity of the administrative-legal purpose of designating such provision in a humanitarian context as one that determines methodologies unity of scientific knowledge.

***Keywords:** methodology, pluralism, modern paradigm of legal knowledge, economic interests of the state, administrative and legal research.*

PLURALISMUL METODOLOGIC ÎN PARADIGMA ACTUALĂ A CUNOAȘTERII JURIDICE CA BAZĂ PENTRU INVESTIGAREA SUPLIMENTĂRII ADMINISTRATIVE ȘI JURIDICE A INTERESELOR ECONOMICE DIN UCRAINA

Yurij LAVRENYUK,
Candidat în științe juridice,
doctorant al Universității Naționale „Academia Juridică din Odesa”

Articolul este dedicat dezvăluirii abordării metodologice a studierii sprijinului administrativ și juridic al intereselor economice ale Ucrainei, ținând cont de paradigma modernă a dreptului, caracteristici ale subiectului de studiu, care asigură caracterul său interdisciplinar. Se demonstrează că studiul esenței sprijinului administrativ și legal al intereselor economice ale Ucrainei (nu numai ca categorie de realitate juridică obiectivă, ci și ca direcție a cunoașterii) implică utilizarea unei abordări metodologice complexe, compatibile cu aplicarea bazei metodologice a ramurilor conexe ale științei sociale (filozofie, filosofie de drept, sociologie etc.), dar având în vedere unitatea scopului administrativ-legal de a desemna o astfel de prevedere într-un context umanitar ca una care determină metodologiile unității științifice a cunoștințelor.

***Cuvinte-cheie:** metodologie, pluralism, paradigma modernă a cunoașterii juridice, interesele economice ale statului, cercetare administrativă și juridică.*

Постановка проблеми. Сучасна парадигма праворозуміння базується на зокрема, методологічному плюралізмі при збереженні єдності завдань наукового пізнання певних явищ, а також - єдності методологічної основи пізнання. Сучасний методологічний плюралізм базується на взаємному проникненні та тісній взаємодії суб'єкта та об'єкта пізнання. Адміністративно правове забезпечення економічних інтересів України має розглядатись і як знання, що прагне до істинного, і як методологічна основа такого знання. Про кардинальну зміну пріоритетів у науковому пізнанні вказують дослідники й в інших галузях права [4, с. 91-92], що свідчить про інтегральність зазначених змін.

На небажаність одноманітності у способах, методах, концепціях наукового пізнання вчені вказують ще на початку ХХ ст. Відмічається як шкідливість застосування одного універсального алгоритму та методів пізнання до різних явищ, так і корисність гнучкої методології пізнання [5, с. 8; 6, с. 120].

Актуальність теми. Актуальна методологія юридичних досліджень значною мірою базується на досягненнях радянської правової науки, що передбачає трансформацію праворозуміння у систему прийомів та засобів наукового пізнання. При цьому обов'язковим результатом такого пізнання мав бути прогностичний аспект дослідження: формування тенденцій функціонування та розвитку досліджуваного явища [1, с. 3; 2, с. 8]. Втім, такі методологічні засади наукового пізнання у сфері державного управління базувались на надбанні класичної парадигми наукового пізнання, що виходить з поняття об'єктивної реальності, що протиставляється суб'єкту пізнання [3, с. 461]. Це призводило до поширеності спроб віднайти універсальний підхід у юридичних наукових дослідженнях.

Стан дослідження. Проблеми методології адміністративно-правових досліджень засад забезпечення економічних інтересів України не отримали спеціальної уваги у наукових роботах. Необхідно вказати лише на окремі роботи щодо загальних питань методології публічно-правових досліджень (М. Савчин, Л. Золотухіна), в тому числі – конституційно-правових (А. Крусян, В. Устіменко). Крім того, мають місце окремі роботи, присвячені проблематиці методології досліджень у окремих сферах адміністративного права: контроль у діяльності публічної адміністрації (С. Вітвіцький, В. Гарашук, Г. Пришляк, Л. Сушко та інші), процесуальна компетенція органів прокуратури України (В. Карпунцов) та деякі інші. Окремо слід вказати на роботи, що складають ме-

тодологічну основу цього дослідження та присвячені проблематиці розвитку загальної методології правових досліджень, зокрема роботи таких вчених, як: С. Алексєєв, О. Бандура, А. Васильєв, О. Зайчук, М. Кельман, М. Козюбра, В. Костицький, А. Крижанівський, Н. Крестовська, С. Максимов, Н. Оніщенко, М. Орзіх, Ю. Оборотов, О. Петришин, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скакун, М. Тарасов, Р. Циппеліус, Е. Юдін та ін.

Метою статті є розкриття методологічного підходу до дослідження адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України з урахуванням сучасної парадигми праворозуміння, особливостей предмету дослідження, що передбачають його міждисциплінарний характер.

Виклад основного матеріалу. Обрання сучасної концепції правопізнання створює теоретичне підґрунтя для застосування одночасно кількох методологічних підходів у дослідженні адміністративно-правових засобів забезпечення економічних інтересів України. При цьому підлягають врахуванню особливості досліджуваного поняття, оскільки саме на їх основі мають визначатись методологічні принципи, концептуальні підходи, теорії, концепції (концептуальний рівень), що мають враховувати ці особливості. Крім того, специфіка предмету дослідження зумовлює також обрання засобів проведення дослідження на інструментальному рівні (обрання належних методів, концептів, категорій, понять).

Поширеним у філософії права є поняття концептуального підходу як певної загальної ідеї, відповідно до якої представляється право у конкретному випадку проведення дослідження. Чітке обрання конкретного концептуального підходу свідчить про врахування дослідженням досягнень суміжних до права наук, бо саме їх концепції й беруться за основу. Використання конкретного концептуального підходу зумовлює обрання чіткої стратегії дослідження [3, с. 461], що означає можливість верифікації та певну передбачуваність його результатів.

Категорія адміністративно-правових засобів набуває нового змісту в умовах сучасної парадигми юриспруденції, що передбачає взаємне проникнення об'єктивного та суб'єктивного у пізнанні: об'єкта пізнання та власне відображення цього пізнання у свідомості його суб'єкта [3, с. 461; 7, с. 113], а також врахування його міждисциплінарного характеру, що передбачає врахування не тільки власне юридичного змісту категорії адміністративно-правових засобів, але й взаємовідношення його із суміжними поняттями у сфері інших дисциплін: філософія права, соціологія

тощо. Такий висновок підкріплюється науковими положеннями, що висловлюються Л.О. Золотухіною, яка стверджує, що в основі публічного інтересу як категорії адміністративного права лежить інтерес однієї чи кількох великих соціальних груп, або інтереси суспільства загалом. На цій підставі робиться висновок про належність проблематики виокремлення сфери, сутності, систематизації публічних інтересів до предмету досліджень соціологічної школи права [8, с. 122]

Це уможливило виокремлення нових властивостей досліджуваного явища, що передбачає, відповідно, формування оновленої методології його дослідження. У зв'язку із цим необхідно вказати, що сучасна парадигма юриспруденції базується на методологічному плюралізмі як застосування різних засобів правового пізнання для розкриття різних аспектів досліджуваного явища.

Зокрема, застосування аксіологічного підходу [3, с. 461] передбачає врахування юридичної сутності категорії «державний інтерес» як такої, що підлягає забезпеченню.

Застосування герменевтичного підходу, що розкриває право з його текстуально - символічної, інтерпретаційної сторони, зумовлює звернення уваги на значення спеціальних гарантій правової законності у сфері забезпечення та реалізації економічних інтересів України.

Стратегічне значення при висуненні припущень мають концепції як форми організації наукового знання, що охоплюють не тільки основну гіпотезу, але й передбачувані методи дослідження, засоби наукового пошуку тощо. Сьогодні виділяють кілька концепцій права, що є вихідними при здійсненні наукових досліджень. Так, серед концепцій праворозуміння поширеними є комунікативна та нормативно-ціннісна. Крім того, концепції допомагають пояснити окремі явища правової реальності (наприклад, концепція сучасної держави, аксіосфери права тощо) [3, с. 461].

Відмічаючи невідемність методологічного плюралізму у сучасних правових наукових дослідженнях, необхідно вказати на єдність сутності конкретної правової категорії, що пізнається, адже в іншому випадку пізнати її було б неможливо. Виходячи з положень сучасної парадигми наукового пізнання, зокрема про тісну взаємодію між правовим пізнанням та правовою реальністю, можна вказати, що пізнання певного правового явища може відбуватись тільки за станом на конкретний момент розвитку правової системи. Така позиція знаходить безпосередній вияв у дослідженнях категорії «публічний інтерес» як адміністративно-правової. Так, Л.О. Золотухіна, розкриваючи

методологію адміністративно-правового дослідження цієї категорії, вказує на різноманіття методологічних підходів, що мають бути застосовані: історичний, економічний, антропологічний, семіотичний, синергетичний, інституційний, конфліктологічний та інші [8, с. 123].

Метод правового дослідження розуміється у філософії права як відповідний вирішуваний науковій задачі алгоритм її розв'язання. Метод має відповідати вимогам релевантності та дивергентності. Перша вимога означає відповідність методу досліджуваному питанню за обсягом та змістом. Вимога дивергентності означає необхідність виходу дослідника за межі предмету свого пізнання. Зокрема, право як явище не може пізнаватись з позицій самого права. Висуваються також вимоги алгоритмічності та раціональності [3, с. 462].

Розрізняють чотири групи методів наукового правового пізнання: філософські, загальнонаукові, окремі наукові та спеціальні. Критерієм такого поділу виступає очікуваний результат застосування методу. Так, філософські методи використовують у разі необхідності побудови якісно нової концепції певного правового феномену. Це досягається осмисленням значення цього феномену у бутті як соціуму, так і людини. Загальнонаукові методи є найбільш поширеними у використанні, оскільки характерні для майже будь-якої галузі науки, отже, вони є іманентно притаманними науковій діяльності, досягненню знання, що відповідає критеріям наукової обґрунтованості [3, с. 462]. У зв'язку із цим вказується про необхідність застосування винятково наукових методів пізнання, оскільки це забезпечує достовірність отриманого знання [9, с. 330].

Окремий науковий метод пізнання – це загальнонауковий метод, адаптований під завдання конкретної галузевої науки. Наприклад, порівняльний метод (загальнонауковий) та порівняльно-правовий (окремий науковий).

Спеціальні наукові методи – це методи, що застосовуються у: 1) міждисциплінарних дослідженнях (економіка права, соціологія права тощо); 2) дослідженнях у таких сферах юриспруденції, що знаходяться на стику з іншими науковими сферами (криміналістика, криминологія, правова психологія тощо). Відмінності спеціальних наукових методів від окремих наукових вбачаються у: сферах наукового пізнання (окремі наукові методи використовуються у дослідженнях суто правової сфери, а спеціальні наукові – при дослідженнях міждисциплінарних сфер); ступені трансформації вказаних методів (окремі наукові методи набувають рис сфери свого застосування, «юридизуються», а застосування

спеціальних наукових методів є «вторгненням» у сферу юриспруденції нехарактерних для неї засобів) [3, с. 463]. Можливість застосування у сфері юриспруденції методів інших галузевих наук обумовлена самою природою правової науки, зумовлена сутністю права та держави [10, с. 37].

Наведена концепція чотирьох зазначених методів наукового правового пізнання, висловлена Ю.М. Оборотовим та К.В. Горобцем, є достатньо поширена у науковій літературі. Подібного погляду притримується й О.В. Петришин та окремі інші дослідники [11, с. 58; 12, с. 50; 13; 14; 15, с. 42-44].

Істотну роль в організації правового пізнання відіграють поняття. За їх допомогою відбувається організація мислення. Вищий рівень узагальнення складають категорії, що вміщують в себе узагальнений зміст групи понять [3, с. 463].

Звернення до матеріалів практики застосування положень адміністративного права стосовно захисту економічних інтересів України зумовлює методологічну цінність використання концептів, що відображають не тільки власне логіко-семантичний зміст певних правових явищ, але й враховують поширену практику їх інтерпретації та застосування, що зумовлює виділення їх соціокультурного змісту [3, с. 463].

Методологічний плюралізм дозволяє врахувати різні сторони досліджуваного явища. Важливою ідеєю методологічного плюралізму є визнання допустимого відхилення від основної методології, тобто застосування додаткових засобів наукового пізнання. Саме в цьому – відмінність методології пізнання за соціологічної або юснатуралістичної концепції праворозуміння, на відміну від позитивістської.

Окреслене розуміння методологічних засад наукового пізнання, в тому числі й стосовно сфери адміністративно-правового забезпечення, може бути доповнене за рахунок положень сучасної довідкової літератури. Так, сутність методології визначають з позиції: певної сукупності наукових методів, засобів, прийомів, способів наукового пізнання; сфери знань про організацію наукового пізнання, практичної діяльності, що перетворює об'єктивну дійсність, їх принципи й передумови [16, с. 329; 17]. Важливою рисою наукового пізнання є його новизна. Саме забезпечення досягнення новизни є ключовою метою сучасної методології наукового пізнання. Предметом методології як науки про пізнання є, крім того, структура наукового знання, ефективний підбір методів та засобів пізнання у конкретній ситуації, систематизація наукового знання [18, с. 89].

У літературі наводяться критерії добору методів правового пізнання у конкретній ситуації – для забезпечення одночасно як повноти наукового знання, так і ефективного застосування таких методів: предмет дослідження; можливість верифікації отриманого знання; розкриття соціальної сутності досліджуваного явища [19, с. 619]. Дійсно, предмет дослідження обумовлює його специфічні властивості, що мають бути враховані при обранні методу дослідження. Можливість верифікації отриманого знання є умовою його науковості та спроможності бути основою для подальших наукових досліджень. Розкриття соціальної сутності предмета пізнання безпосередньо впливає на зміст усіх властивостей, що разом із предметом дослідження дозволяє визначити методи дослідження, що відповідають не тільки особливостям досліджуваного явища, але й його сутності.

Опрацьовані методологічні засади сучасного наукового пізнання свідчать про методологічну роль призначення конкретного явища правової реальності, що піддається пізнанню. В цьому випадку таким поняттям є адміністративно-правове забезпечення економічних інтересів України, що включає в себе комплекс відповідних засобів. При цьому таке призначення необхідно виокремлювати як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Зокрема, теоретичний аспект передбачає дослідження соціальної сутності забезпечення зазначених інтересів, а практичний – опрацювання засобів та способів, через які здійснюється таке забезпечення. Виділення соціальної сутності забезпечення економічних інтересів України передбачає застосування методології міждисциплінарного дослідження. Це означає, що у процесі опрацювання окресленої проблематики до правової матерії мають бути застосовані методи соціології права, адаптовані стосовно окресленого предмету дослідження.

Забезпечення національних інтересів України є категорією, що межує з іншими сферами гуманітарного знання. Так, відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII [20], центральні органи виконавчої влади розробляють державні цільові програми та інші програми на основі зокрема, галузевих стратегій реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Розділом 5 вказаного Закону визначено такі сфери, як: воєнна безпека (ст. 28), громадська безпека та цивільний захист (ст. 29), оборонно-промисловий комплекс (ст. 30) та інші. Це актуалізує застосування методологічного арсеналу не тільки дисциплін, що містять загальні теоретичні

засади щодо права (зокрема політологія, економіка, філософія тощо), але й таких, що мають тісний зв'язок із адміністративним правом. Наприклад, державне управління – у вказаних сферах національної безпеки.

Міждисциплінарний характер категорії забезпечення економічних інтересів може бути простежено на прикладі таких напрямів задоволення стратегічних економічних інтересів держави у широкому сенсі, як: забезпечення ефективного механізму економіки; ефективність державного управління у сфері економіки; забезпечення механізмів узгодження національних економічних інтересів та економічних інтересів пріоритетних сфер народного господарства; підтримання балансу між національними та міжнародними економічними інтересами [21, с. 202]. Забезпечення реалізації усіх окреслених напрямів значною мірою залежить від розробленості відповідних адміністративно-правових засобів.

Проведене дослідження надає підстави для наступних **висновків**:

Дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення економічних інтересів України (не тільки як категорії об'єктивної правової реальності, але й як напряму пізнання) передбачає використання комплексного методологічного підходу, оптимальне сумісне застосування методологічної бази суміжних галузей суспільної науки (філософія, філософія права, соціологія тощо), але – з урахуванням єдності адміністративно-правової мети призначення такого забезпечення у гуманітарному контексті як такої, що зумовлює методологічну єдність наукового пізнання.

Визначення перспективних напрямів подальшого розвитку методології адміністративно-правових досліджень забезпечення економічних інтересів України має ґрунтуватись на опрацюванні міждисциплінарних зв'язків адміністративного права та суміжних галузевих наук, таких як філософія права, соціологія, державне управління у напрямі вироблення спільних методів дослідження засобів вказаного забезпечення.

Список використаної літератури

1. Аскиназий С. И. Общие вопросы методологии гражданского права. *Ученые записки Ленинградского государственного университета*. Серия: Право. 1948. Вып. 1. С. 3-8.
2. Петряев К. Д. Вопросы методологии исторической науки. К.: Вища шк., 1971. 163 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Х.: Право, 2017. Т. 2: Філософія права. Редкол.: С.І. Максимов (голова) та ін. 1128 с.
4. Рябченко Ю. Ю. Проблематика определения катего-

рий «субъект права», «участник судебного процесса» в национальной правовой доктрине. *LEGEA SI VIATA*. 2018. Octombrie, № 10/2. P. 91–95.

5. Ильин И. А. Понятия права и силы: (Опыт методологического анализа): собр. соч.: в 10-ти т. И. А. Ильин М.: Типо-лит. т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1910. 38 с.
6. Невважай И. Д. Смысл права в контексте методологического плюрализма. Государство и право на рубеже веков: материалы Всерос. конф. «Проблемы теории и истории», 18 ноября 2001 г., г. Москва. / Отв. ред. В. С. Нерсисянц. М.: ИГП РАН, 2001. С. 119-125.
7. Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури: монографія. К.: Центр практ. філософ., 2000. 304 с.
8. Золотухіна Л. О. Публічний інтерес як адміністративно-правова категорія: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запорізьк. нац. ун-т; Запоріжжя, 2019. 486 с.
9. Чефранов А. Б. Проблема застосування теорії цінностей у правових дослідженнях. *Проблеми філософії права*. К.; Чернівці, 2005. Т. 3, № 1-2. С. 327-337.
10. Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении (попытка проблемного анализа). *Правоведение*. 2001. № 1. С. 31-50.
11. Єрмоленко Д. О. Теоретико-правові засади правосвідомості молоді: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Запоріжжя, 2014. 451 с.
12. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
13. Мордовец А. С. Теория государства и права: учебник / под ред. А. С. Мордовца, В. Н. Синюкова. М.: ЦОКР МВД России, 2005. 488 с.
14. Петришин О. В. Теорія держави і права: підручник / за ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2014. 366 с.
15. Червонюк В. И. Теория государства и права: учебник. М.: ИНФРА-М, 2006. 704 с.
16. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. М.: Республика, 2001. 719 с.
17. Методологія // Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/metodologhija> (дата звернення 01.03.2020).
18. Рузавин Г. И. Методология научного познания: учеб. пособ. для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 287 с.
19. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко та ін. К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3: К-М. 792 с.
20. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 20.07.2018 — 2018 р., № 55, стор. 51, стаття 1903, код акта 90815/2018.
21. Згуровський М. З., Пахомов Ю. М., Філіпенко А. С. Геоелектронні сценарії розвитку і Україна: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА
ЛАВРЕНЮК Юрій Федорович,
кандидат юридичних наук, докторант
Національного університету
«Одеська юридична академія»;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
LAVRENYUK Yuriy Fedorovich,
Candidate of Law Sciences, Doctoral student of
National University «Odesa Law Academy»;
0971713748@ukr.net